

MAKTABGACHA VA BOSHLANG'ICH TA'LIMDA CHET TILLARINI O'QITISHNING ZAMONAVIY METODIKALARI

Yo'ldosh7eva Shoira Yo'Ichiboy qizi

Jizzax Davlat pedagogika universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada xususan maktabgacha va boshlang'ich ta'limda xorijiy tillarni o'qitish jarayonini samarali olib borish va bolalar uchun oson va qiziqarli usullar orqali zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda chet tillarda boshlang'ich ta'limni berish, shuningdek, yurtimizda ta'lim sifatini oshirish uchun qo'llanilayotgan metodik usullar haqida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar : *maktabgacha ta'lim, boshlang'ich ta'lim, usul, metodika, o'yin, zamonaviy texnologiya, chet tillari.*

Ma'lumki, til bilish zamon talabiga aylanmoqda ya'ni, Kim bo'lmasin o'qituvchimi, arxutektormi, doktormi yoki tadbirkor har bir soha bo'yicha chet tillarini bilish qobiliyati talab qilinmoqda. Xususan hozirgi kunda butun jahon tili darajasiga chiqib borayotgan ingliz tili har bir qadamda ko'rinishi mumkin. Bunga bir qancha sabablari ham bor, masalan, dunyoda deyarli barcha kompyuter, telefon va boshqa texnologiyalarning dasturlash tillari yoki ilovalari ayni shu tilda yaratilgan. Bundan tashqari juda ko'p hujjat ishlariz dunyo bo'ylab ingliz tilida olib boriladi va yuritiladi. Shu sababli, hozirgi kunda yurtimizda ta'lim sohasi xususan, chet tillarini o'qitish bo'yicha ko'plab islohatlar amalga oshirilmoqda va o'z samarasini ham ko'rsatmoqda. Oldinlari ingliz tili fani 5-sinf dan boshlab o'qitilardi hozir esa nafaqat boshlang'ich sinflardan balki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ya'ni bog'chalarda ham ingliz tili fani o'yin tariqasida bolajonlarimiz uchun o'rgatilmoqda. Xalqimizda bir naql bor "Yoshlikda olingan bilim toshga o'yilgan naqsh kabidir". Maktabgacha va boshlang'ich sinf o'quvchilarning xotiralar juda kuchli bo'ladi ular ayni shu davrda ma'lumot qabul qilish jarayonida bo'lishadi va qabul qilingan ma'lumot butun umr davomida saqlanib qoladi xotirada. Ammo kichik yoshdagi bolalarning o'qitishda o'qituvchining metodikasi, uslubi katta ro'l o'ynaydi. Chunki o'qituvchi o'quvchini qiziqтира olishni va osonlashtirgan holda o'rgata olishni shart. Kichik yoshdagi bolalarning diqqatni tarqoq bo'ladi va uni bir joyda jamlash ham mushkul ish. Shu sababli tarbiyachi yoki o'qituvchilar quyidagi metodikalar dan foydalanishi kerak:

KO'RGAZMALI QUROLLAR, PLAKATLAR VA KITOBLAR ORQALI ISHLASH

Qishloq joylardagi boshlang'ich maktab o'quvchilari odatda ingliz tili muhitidan ancha uzoq bo'lgan sharoitda o'sishadi va bolalarning fikrlashi mavhum shaklda qolaveradi, bolalarning yangi bilimlarni o'zlashtirish jarayoni doimo hissiyotlarga tayangan holda kechadi. Shuning uchun, bog'cha yoshdagi bolalarga ingliz tili o'qituvchilari o'qitishda oson metodikalar orqali, o'quvchilar atrofidagi buyumlardan, kartochkalardan va boshqa o'quv qo'llanmalaridan to'liq foydalanishadi. "Banana" va "apple" kabi so'zlarni o'qitishda

o'qituvchilar banan va olma kabi mevalarni ko'rsatib birdaniga rangni bildiruvchi yangi so'zlarni ham o'rgatib ketishlari mumkin. Bolalar o'quv mashg'ulotlarini tashkil qilish uchun sinfdagi narsalar orqali ularni chet tilida qo'llanilishini o'rgatib borishadi.

Albatta, o'qitish mobaynida buyumlardan foydalanishda o'qituvchilarning metodikasi katta ro'l o'ynaydi. Misol uchun, tegishli so'zlarni o'rgatayotganda, siz avvalo buyumni bolaga ko'rsatib uni gapirishga undaysiz, o'quvchilar so'zlarni talaffuz qiladi va ular talaffuz qilgan so'zni mustahkamlash uchun kartochkalardagi rasmlardan foydalanib yana bir bor yangi so'zni takror talaffuz qildiriladi. So'zlarni o'qitishda o'qituvchilar matn mazmunini belgilab olishlari va o'quvchilar e'tiborini jalb qilish uchun tarbiyachi ular bilan birgalikda so'zlarni talaffuz qilib doskaga suratini chizish orqali ularning e'tiborini tortishlari mumkin bo'ladi.

SINF MUHITINI YAXSHILASH UCHUN QO'SHIQ VA HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANISH

Moslashuvchan sinf atmosferasini yaratish, ba'zida har qanday ta'lim usulidan ko'ra muhimroqdir. Sinfdagi dars boshida inglizcha yoqimli qo'shiq bilan o'qituvchi boshchiligidagi barcha bolalar birgalikda qo'shiq kuyladilar va uning ohangiga mos ravishda biroz raqsga tushadilar. Bu o'z-ozidan ularning tanalarini chiniqtirib, yanada tetik bo'lishga va qo'shiqni so'zlarini tezroq yod olishga yordam beradi. Inglizcha muhit, muhimi, yaxshi o'quv atmosferasiga tabiiy ravishda kirishga imkon beradi. Bolalarning o'zini-o'zi boshqarish qobiliyati sust bo'lib, butun mashg'ulot davomida e'tiborini jamlashi va egallab olishi qiyin. Shuning uchun, o'qituvchi bolalar tinglashni yaxshi ko'radigan qo'shiqlarni, she'rlarni yoki tilni chiniqtirish uchun tez aytishlarni, yoki bo'lmasam bolalar yaxshi ko'radigan animatsion multfilmni taqdim etishi kerak.

Multfilmlar. Bolalar chet tilini o'rganish mobaynida multfilmdagi gaplarni tushunmasa-da, multfilmdagi qahramonlarning harakatlari orqali ular ishlatayotgan so'zlarni tushunishga harakat qiladi. Bu esa bolalar uchun til o'rganishda qiziq va samarali yo'l hisoblanadi.

Talim darajasini oshirishda imo-ishorani yuz ifodasining o'rni.

Imo-ishoralar, yuz ifodalari orqali: O'qituvchi bolalarga biror gapni gapirganda yoki buyruq berganda, masalan, bu yoqqa kel, kitobni och, turing, doskaga qarang, kabi gaplarni ishlatganda imo-ishoralardan foydalansa bolaga bu gaplar tushunarli bo'ladi.

Deyarli barcha tarbiyachi tayyarlov jarayonida hayvon ishoralari eng oson usul ekanligini biladi. (dog) kuchukcha – tarbiyachi egilgan holatda, kerak bo'lsa tilini chiqarib bolalarga it qiyofasini shakllantirib beradi; (rabbit) quyoncha-qolchasini ko'ksiga egig qo'ygan holatda sakrab ifoda etadi; (monkey) maymuncha-bir oz egilib yurgan holatda o'z qiyofasini namoyish etadi. Taqlid qilish hislati bo'lgan bolalar uchun bu judayam qiziq tuylib, shu zahoti ifoda etilgan hayvon nomini aytishga majbur qiladi. Bu esa yangi o'tilgan so'zlarni eslab qolishga turtki bo'ladi. Imo-ishora usuli bolalarni mustaqil harakat qilishga va chet tilini qiziqarli o'rganishlariga yordam beradi. Biz bu orqali chet tili o'rganish qiziqarli atmosferasini yaratamiz.

Olinggan ko'nikmalarni mustahkamlash uchun jumboq o'yinlardan foydalanish.

Bolani yoshlik chog'idan boshlab ingliz tiliga bo'lgan qiziqishlarini oshirish borish kerak, uni xato bo'lsada gapirishga majbur qilish kerak, ana shundagina tarbiyalanayotgan bola o'z oldidagi to'siqlarni yengib o'tib, qo'rqmasdan gapira oladi. Agarda biz chet tili darsini dars emas, balki o'yin shakliga keltirsak kichik yoshdagi bolalarni qiziqishini yanada oshiradi. Shu bilan birgalikda ularning aktivlik darajasi ham o'sib boradi. O'yining turlari juda ko'p misol uchun tarbiyachi "qopda nima bor degan" o'yini bolalar bilan o'ynashi mumkin. Xonadagi kichik buyumlarni xaltachaga solib, bolalarga birma bir olishriga ruhsat beradi va bolalar bu buyumlar nomini ingliz tilida aytib berishadi. "Is it a banana(an apple, an orange)?" tarbiyachi baholashga kirishadi, va eng ko'p bal to'plagan guruhni taqdirlaydi. Shu bilan bolalar yanada chet tiliga bo'lgan qiziqishlari o'sib boradi.

Bolalar o'rtasida musobaqalar judayam muhim, sababi bolalarda yoshligidan raqobat tuyg'usini shakllantirib borish kerak bo'ladi. Ana shudagina har bir bolada motivatsiya tilga bo'lgan qiziqish uyg'onadi.

O'qitish samaradorligini oshirish uchun multimediyadan foydalanish.

Multimedia orqali o'qitish tarbiyachiga katta imkoniyatlarni beradi. Bunda bollalarning qiziqishini yuqori darajagacha ko'tarish va ularning e'tiborini uzoq vaqt jalb qilib turish mumkin. Bu orqali bollarning tilga bo'lgan ko'nikmalarini yanayam ortganini korishimiz mumkin. Agarda mavzuyimiz "Animals" bo'lsa biz har xil hayvonlarni nomlarini o'qitishda avval ularning tovushlaridan foydalanamiz bolalar bunga qattiq e'tibor qaratishadi, va shu zahotiyot cat, tiger, bear....deb hayvonlar nomlarini ayta boshlashadi.

Xulosa shuki, bugungi kunda o'quv vositalari sifatida, Internet va multimedia texnologiyalari bolalar bog'chalarida samarali qo'llanilib, kichik yoshdagi bolalarning ta'limiga yangi ko'nikmalarni olib kelmoqda. O'zbekistonda bolalar bog'chasida yangi multimedia texnologiyalari dasturni rivojlantirish hozirgi kunda eng muhim mavzudir. Raqamli texnologiyalar maktabgacha ta'limning asosiy modelidir, bolalikdan boshlab sifatli ta'lim asosida bolalarni tarbiyalash va o'qitish zarur. O'zbekistonda yangi ommaviy multimedia vositalarini bog'chalarga tadbiq qilish, bu kelajak avlod chet tilini o'rganishga katta hissa qo'shadi. Bolalik davrida insonining fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun eng yaxshi vaqt deb hisoblash mumkin. Shu sababli, maktabgacha ta'lim muassasalarining o'qituvchilari bolalarning ehtiyojlariga(qiziqishlariga) asoslanib fanni qo'llashlari kerak. Fikrlash mashqlari va aqliy rivojlantirishni yangi multimedia texnologiyalari yordamida, eshitish, rang bilish, shakl tanlash qobiliyatini shakllantirib borish zarur. Bolalarning tashqi axborotni qabul qilish qobiliyatini oshirish va ko'p qirrali fikrlashini rivojlantirishga ko'maklashish juda zarur. Bog'cha yoshidagi bosqichda til qobiliyatining rivojlanishi asosan doimiy taqlid orqali shakllantiriladi va ko'pgina ro'llar ko'pincha multfilmlarda taqlid orqali paydo bo'ladi, Shuning uchun, multfilmni tomosha qilayotganda, bolalarning harakatlardagi o'zgarishlarni ko'rishimiz mumkin. Shu sababli, multfilmni samarali ta'lim vositasi sifatida qo'llashimiz mumkin, bu esa bolalarning ta'lim samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Hozirgi kunda ba'zi ota-onalar bolalarning multfilmga bo'lgan qiziqishidan juda tashvishga tushishadi, ammo aslida, yosh bolalarning rivojlanishidagi ularning fantaziya dunyo qarashini shakllanishining asosiy omili bo'lib hizmat qiladi. Aslida chet tilini o'rganishni bolaning juda ham yosh davrlardan boshlagan ma'qul hisoblanadi. Kichik yoshdagi bolalarning miyya faoliyati to'xtovsiz o'sish rivojlanishda davom etayotgani uchun ular miyya faoliyati to'liq shakllanib bo'lgan, katta shaxslarga nisbatan yangi ma'lumotni ancha tezroq qabul qilish qobiliyatiga egadirlar. Ushbu o'ziga xosliklarni inobatga olgan holda darsni rejalashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Masalan, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga chet tilini o'qitishda asosan o'yin, rasmlar, qo'shiq va she'rlardan, multfillardan foydalanish samarali usul hisoblanadi.

ADABIYOTLAR:

1. David A. J, Eggen, P Kauchak. Methods for Teaching: Promoting student learning [M] 2002.
2. Liu wang. ertong xinglixue kaocha[J]. 2017-18.
3. Feng Wang, Applying Technology to Inquiry-Based Learning in Early Childhood Education [J]. Early Childhood Educ